

Αναλυτικά οι ταινίες του αφιερώματος «Ατόμ Εγκογιάν: ένας Καναδός από την Αρμενία»

1. Οικογενειακή προβολή / Family Viewing

Καναδάς, 1987

Σκηνοθεσία – σενάριο: Ατόμ Εγκογιάν. Ηθοποιοί: David Hemblen, Aidan Tierney, Gabrielle Rose. Έγχρωμη, 86’.

Με όλων των ειδών τις εικόνες βίντεο (από οικογενειακά έως και πορνογραφικά) και κάμερες παρακολουθήσεων, η ταινία αφηγείται την ιστορία μιας οικογένειας που διαλύεται και ενώνεται ξανά, σε μια από τις πιο πρωτότυπες, εικονοκλαστικές και καυστικές σάτιρες του σύγχρονου σινεμά.

«Το κινηματογραφικό σύμπαν του Εγκογιάν είναι παράξενο, συχνά ανοίκει και ειδικά σ’ αυτήν την ταινία, πλημμυρισμένο από ηλεκτρονικές συσκευές και οπτικοακουστικά μέσα: βιντεοκάμερες, βιντεοκασέτες, κάμερες ασφαλείας, τηλεοράσεις, φωτογραφικές μηχανές, βιντεοτηλέφωνα και οθόνες... πολλές οθόνες. Στην οικογένεια της Οικογενειακής προβολής ο ψυχωτικός πατέρας, όχι μόνον βιντεοσκοπεί τα πάντα (ακόμα και τις ερωτικές συνενυρέσεις με την ερωμένη του), αλλά ελέγχει και τις οικογενειακές μνήμες τις οποίες έχει αποθηκεύσει σε βιντεοκασέτες, στις οποίες μαζί με ειδυλλιακές τρυφερές σκηνές της μητέρας με τον Βαν, τον ήρωα της ταινίας σε τρυφερή ηλικία, είναι βιντεοσκοπημένες σκηνές σαδομαζοχιστικού σεξ στο οποίο εξανάγκαζε την σύζυγο - γεγονός που προκαλεί, όταν το ανακαλύπτει - την εξέγερση του γιου εναντίον του· η ανησυχαστική παρουσία της βιντεοκάμερας που καταγράφει τα πάντα, δεν παραπέμπει μονάχα σ’ έναν μηχανισμό επιτήρησης και ελέγχου, αλλά υποδηλώνει κάτι πιο ανησυχαστικό: την ανάγκη επιβεβαίωσης και τα αποδεικτικά στοιχεία της ύπαρξής τους, οι ήρωες τα αντλούν κοιτάζοντας τον εαυτό τους στην οθόνη, σαν το άγρυπνο μάτι της τηλεκάμερας να είναι ο μόνος εγγυητής όχι μόνον της ζωής, αλλά και του θανάτου. Η Αλίν βλέπει βιντεοσκοπημένη την κηδεία της μητέρας της, ενώ ακόμα και το παρελθόν, οι αναμνήσεις της παιδικής ηλικίας του Βαν με την εικόνα της μητέρας, είναι αποθηκευμένες σε μαγνητική μορφή στις βιντεοκασέτες. Η μοναδική συνθήκη για να μπορέσει ο Βαν να

αποκτήσει ταυτότητα και ρόλο, εκτός από το να σκηνοθετήσει το θάνατο της αγαπημένης του γιαγιάς και να την απαγάγει για να την σώσει, είναι να κλέψει από τον πατέρα-αφέντη τις κασέτες της οικογενειακής μνήμης, αφαιρώντας του ταυτόχρονα και την εξουσία, δηλαδή τη δυνατότητα να τις διαγράψει...».

2. Ο ασφαλιστής / The Adjuster

Καναδάς, 1991

Σκηνοθεσία - σενάριο: Ατόμ Εγκογιάν. Ηθοποιοί: Elias Koteas, Arsinée Khanjian, Maury Chaykin. Έγχρωμη, 102’.

Ο Νόα Ρέντερ είναι ασφαλιστής. Ειδικεύεται στις πυρκαγιές και ξέρει να βοηθά αλλά και να χειραγωγεί και να εκμεταλλεύεται τους ανθρώπους που η φωτιά κατέστρεψε τα σπίτια τους. Η γυναίκα του Ήρα, δουλεύει για την κρατική υπηρεσία λογοκρισίας ταινιών, ενώ η αδελφή της κάθε βράδυ παρακολουθεί τις ταινίες που η Ήρα υποκλέπτει παράνομα από την δουλειά της. Κάποια στιγμή εμφανίζεται ένα εκκεντρικό ζευγάρι εκατομμυριούχων οι οποίοι, για να διασκεδάσουν την ανία τους, σκηνοθετούν παράξενες και αλλόκοτες φαντασιώσεις παρασέρνοντας και τους υπόλοιπους. Μια κατάσταση σύγχυσης και ψυχικής παράνοιας αρχίζει να επικρατεί.

«... “Είσαι μέσα ή έξω”, ρωτά ο παρανοϊκός εκατομμυριούχος που υποδύεται τον κινηματογραφικό παραγωγό και σκηνοθέτη, καθώς ετοιμάζεται να βάλει φωτιά στο σπίτι του ήρωα της τέταρτης ταινίας του Εγκογιάν. Ο “πονόψυχος” διακανονιστής του Ασφαλιστή, είναι συνεχώς έξω για δουλειά, αλλά τόσο πολύ μέσα στις ζωές των πελατών του, που προσπαθώντας να τους παρηγορήσει (με κάθε τρόπο) για την συμφορά που τους βρήκε, αδυνατεί να δει την δική του, καθώς έρχεται καταπάνω του. Η πρώτη ταινία του Εγκογιάν χωρίς βιντεοκάμερες και οθόνες, μιλά για την απώλεια ταυτότητας και ρόλων μέσα από την ολοκληρωτική καταστροφή του τόπου όπου βρίσκεται η υποδοχή τους: της οικογενειακής εστίας. Τα ολοσχερώς καμένα σπίτια από μια φωτιά που τρέφεται από τη μοναξιά και τα απονεκρωμένα συναισθήματα και η οποία εξαπλώνεται γοργά, αφού τίποτα στον άδειο εσωτερικό κόσμο των ηρώων (σε πλήρη αντιστοιχία με τον κενό χώρο που υπάρχει γύρω από σπίτι-μοντέλο όπου διαμένουν), δεν υπάρχει για να τη σταματήσει· με τον ίδιο τρόπο, που τίποτα δεν μπορεί να εμποδίσει τις λογοκριμένες κινηματογραφικές εικόνες να τρυπώσουν, ως εφιάλτες στον ύπνο της συζύγου-λογοκρίτριας, όταν εκείνη τις κουβαλά στο σπίτι (η μόνη βιντεοσκόπηση της ταινίας και μάλιστα κρυφή). Καθώς λοιπόν ο ασφαλιστής “διορθώνει” τις ζωές των άλλων, χάνει εντελώς την επαφή με την δική του, για να καταλήξει στο μοτέλ όπου τακτοποιεί τους άστεγους πελάτες του...».

3. Γλυκό πεπρωμένο / The Sweet Hereafter

Καναδάς, 1997

Σκηνοθεσία: Ατόμ Εγκογιάν. Σενάριο: Ατόμ Εγκογιάν (βασισμένο σε μυθιστόρημα του Russell Banks). Ηθοποιοί: Ian Holm, Sarah Polley, Caerthan Banks. Έγχρωμη, 112’.

Μια μικρή και απομονωμένη ορεινή κομόπολη του Καναδά βυθίζεται στο πένθος όταν το σχολικό λεωφορείο, γεμάτο παιδιά, πέφτει στην παγωμένη λίμνη. Μετά το δυστύχημα ένας δικηγόρος καταφθάνει από τον έξω κόσμο, προσπαθώντας να εκμεταλλευτεί την κατάσταση και να μετατρέψει τον θρήνο των γονέων σε οργή.

«...Το Γλυκό πεπρωμένο μιλά για την απώλεια της ζωής και το συνακόλουθο πένθος. Ο καναδός σκηνοθέτης δεν ρίχνει απλώς ένα βλέμμα, αλλά εισχωρεί βαθιά σ’ έναν ψυχικά ταραγμένο κόσμο. Μέσα στα χιονισμένα τοπία του Βανκούβερ, συναντώνται με συγκλονιστικό τρόπο το συλλογικό και το ατομικό δράμα. Η κοινότητα, χάνοντας τα παιδιά της, χάνει το ίδιο της το μέλλον. Από την ανοιχτή πληγή στα σωθικά της φαίνονται, κρυμμένα μυστικά, αρρωστημένα πάθη, ανομολόγητες σχέσεις, ακατονόμαστες αλήθειες, ζωές χαμένες και βουλιαγμένες στον πάτο της καθημερινότητας... Ο μεγαλοδικηγόρος Μίτσελ Στήβενς έρχεται σαν έκπτωτος άγγελος από τον έξω κόσμο, απρόσκλητος, σ’ έναν τόπο χτυπημένο από τη μοίρα, βυθισμένο σ’ έναν θρήνο όχι σπαραξικάρδιο αλλά βαρύ, βαθύ, εσωτερικό, σαν βουβή κραυγή της ψυχής. Ανθρακωρύχος της ψυχής (των άλλων), ειδικός να εξορύσσει τα κοιτάσματα οργής και οδύνης που κουβαλούν μέσα τους οι σιωπηλοί και ταραγμένοι άνθρωποι της κοινότητας. Ένας κλέφτης συναισθημάτων, που τα χρειάζεται για να θρέψει τις αδηφάγες Ερινύες του, για να γεμίσει τον ωκεανό της θλίψης του, για να διατηρήσει το επαγγελματικό του προσωπείο, για να εκτονώσει την οργή του μέσα από την οδύνη των άλλων... Ο δικηγόρος-“ψυχοκυνηγός”, βάζοντας τα χέρια του σχεδόν μέσα στις ψυχές αυτών των ανθρώπων, πυροδοτεί την αδυναμία και την απάθειά τους με τη σπίθα της εκδίκησης... Η ταινία κουβαλά τόσο έντεχνα το βαρύ δραματικό της φορτίο “από πάγο που καίει”, που ούτε για μια στιγμή δεν πέφτει στον μελοδραματισμό, ο οποίος караδοκεί λόγω θέματος. Κρατά σε απόσταση ασφαλείας τον θεατή και ταυτόχρονα τον βάζει μπροστά σ’ ένα καίριο ερώτημα της εποχής μας: σε τι κόσμο μεγαλώνουμε τα παιδιά μας;... Τι μπορεί να ταραξεί περισσότερο τον συμπαθέστατο νέο πατέρα ενός μικρού αγοριού, Ατόμ Εγκογιάν, από τον θάνατο ενός παιδιού; “Αν χάνουμε τα παιδιά μας”, λέει ο Ράσελ Μπανκς, (συγγραφέας του βιβλίου πάνω στο οποίο βασίστηκε η ταινία) “φταίμε εμείς, που τα έχουμε

εγκαταλείπει”...».

* (Τα κριτικά αποσπάσματα για τις παραπάνω ταινίες προέρχονται από το κείμενο για το έργο του Ατόμ Εγκογιάν που περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Θωμά Λιναρά με τίτλο Κινηματογραφικά δεινά-Από τον Βιμ Βέντερς στον Γιασουχίρο Οζου, Εκδόσεις Εντευκτηρίου)

4. Εκεί που βρίσκεται η αλήθεια / Where the Truth Lies

Καναδάς – Μεγ. Βρετανία, 2005

Σκηνοθεσία: Ατόμ Εγκογιάν. Σενάριο: Ατόμ Εγκογιάν (βασισμένο σε μυθιστόρημα του Rupert Holmes). Ηθοποιοί: Kevin Bacon, Colin Firth, Alison Lohman. Έγχρωμη, 107’.

Ο Βινς και ο Λέινι μεσουρανούν τη δεκαετία του ’50 ως το δημοφιλέστερο κωμικό δίδυμο του Χόλιγουντ. Στο απόγειο της καριέρας τους – ύστερα από έναν τηλεοπτικό μαραθώνιο συνεχόμενων επεισοδίων - ένα αιματηρό σκάνδαλο θα σημάνει το τέλος της κοινής τους καλλιτεχνικής διαδρομής. Δεκαπέντε χρόνια αργότερα, η Κάρεν, μια γοητευτική δημοσιογράφος, θα αποφασίσει να ξεδιαλύνει το μυστήριο, πείθοντας τον Βινς να συνεργαστεί μαζί της με σκοπό να γράψει τη βιογραφία του. Όσο πιο κοντά θα φτάσει στη αλήθεια, όμως, η Κάρεν θα έρθει αντιμέτωπη με καλά κρυμμένα μυστικά, ερωτικά σκάνδαλα, αλλά και τα όρια του ίδιου του εαυτού της.

Το 2005, Ατόμ Εγκογιάν, παρουσίασε στις Κάννες την πιο «λαμπερή» παραγωγή της καριέρας του, βασισμένος στην ομώνυμη σκοτεινή νουβέλα του Ρούπερτ Χολμς. Με τον αέρα ενός σύγχρονου φιλμ νουάρ και αλλάζοντας εντελώς το κινηματογραφικό του ύφος, ο Καναδός auteur με το Εκεί που κρύβεται η αλήθεια διεισδύει στις σκοτεινές γωνίες του

Χόλιγουντ των 50s, αλλά και στην εποχή της σεξουαλικής απελευθέρωσης της δεκαετίας του 1970. Με τη χρήση διαρκών φλας μπακ και ενός αισθαντικού voice over από την πρωταγωνίστριά του, ο Εγκογιάν χτίζει μια ανατρεπτική ιστορία μυστηρίου, που παρά τη διαφορετική υφολογία της, καταπιάνεται με θέματα που τον απασχόλησαν και στις προηγούμενες ταινίες του: η δυαδική φύση της αλήθειας, η προδοσία, ο έρωτας, ο αισθησιασμός είναι όλα εδώ, ντυμένα τον μανδύα ενός φορμαλιστικού φιλμ. Με την συμβολή του εξαιρετικού σάουντρακ από τον σταθερό του συνεργάτη Μάικλ Ντάνα, ο σκηνοθέτης ξετυλίγει το κουβάρι της αλήθειας αργά και μεθοδικά, ξεγυμνώνοντας τα κίνητρα και τα πάθη των ηρώων, καταλήγοντας σε ένα απρόσμενο φινάλε. Ο Κόλιν Φερθ και ο Κέβιν Μπέικον είναι εξαιρετικοί στους ρόλους του κωμικού διδύμου με το σκοτεινό παρελθόν, ενώ η Άλισον Λόμαν, σε ρόλο φαν φατάλ, μοιάζει βγαλμένη από τη μυστηριακή ομίχλη ενός φιλμ νουάρ. Η ταινία δίχασε κοινό και κριτικούς, ενώ θεωρείται ότι εγκαινίασε μια νέα εποχή στη δημιουργική πορεία του Εγκογιάν.